

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.1. Lekmiljö/utrustning
---	--

1 Utemiljö – skola, förskola, äldreboende och gruppboende

För utskrift, sidorna 20 till 35.

Skapad: 2016-03-31

Reviderad: 2021-06-01

Kontaktuppgifter

Gator och parker, Umeå kommun

090-16 10 00 (växel)

gatorochparker@umea.se

Bilagor till kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende och gruppboende

A.1 Teknisk dokumentation för hus

1.1 Checklista leveranskontroll av träd

1.2 Checklista plantering av träd

1.3 Checklista rotskada

1.4 Etableringsskötsel under garantitiden

Bilagorna finns på www.umea.se/tekniskaanvisningar

1.1 Allmänt

Fastighetsmark som utpekats som utemiljö med planteringar/natur på Umeå kommuns skolor och förskolor samt äldreboenden och gruppboenden förvaltas av Fastighet. Skötsel av dessa ytor görs utifrån tre olika driftsområden som sköts av upphandlade entreprenörer. Fastighet använder sig av en skötselbeskrivning för utförande av skötsel samt prissättning i upphandlade områden.

Krav

Åtgärder som berör och påverkar utemiljön vid nybyggnad och ombyggnad ska utgå från följande målsättningar:

- Utemiljön ska kännetecknas av hållbarhet, god tillgänglighet, jämställdhet, trygghet och mångfald.
- Utemiljön ska präglas av professionalitet vad gäller utformning och gestaltning för en god lekmiljö.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.1. Lekmiljö/utrustning
---	--

Gestaltningen i varje ny projektering är viktig. Att i utformning ta tillvara på utemiljöns utvecklingsmöjligheter och naturliga förutsättningar ska vara utgångspunkten. Gestaltningen ska stärka och lyfta utemiljöns funktioner och skapa sociala, estetiska och pedagogiska mervärden. Det är viktigt att dess placering i staden, dess roll i sammanhanget och helheten ska beaktas. Platsens förhållande till övergripande grönstruktur ska också beaktas. Hänsyn ska tas till arbetsmiljön för de som utför skötsel på grönytor. Återkommande skötselmoment som trimning, beskärning, ogräsrensning, krattning, målningsarbete etc. ska kunna utföras utan problem.

Projektering ska anpassas till gällande skötselnivåer beskrivna i Fastighets "Skötselbeskrivning för utemiljö". Skötselbeskrivningen ska användas i beskrivningar kring skötsel och vid upprättande av skötselplaner, driftbudget etc. Färdigställandeskötsel föreskrivs utifrån AMA anläggning. Garantiskötsel skall upphandlas i två år och föreskrivas utifrån bilaga 1.4 *Etableringsskötsel under garantitiden*. Kontroll av garantiskötsel för grönytor ska ske 2 ggr/växstsäsong.

Projektör ska säkerställa i färdig handling att entreprenör ska dokumentera och avrapportera utförd färdigställandeskötsel och garantiskötsel vid varje byggmöte samt vid varje kontroll av garantiskötsel. Avrapportering ska ske genom dagboksanteckningar/protokoll etc.

När skötselbeskrivningen används i mängdbeskrivning ska den anpassas utifrån gällande projekt genom att koder (rubriker) som inte aktuella i projektet ska sättas inom parantes. Om det i aktuellt projekt exempelvis inte ingår perennplantering ska koder gällande perenner sättas inom parantes.

Snöröjningsplan skall upprättas vid projektering. Snöupplagsplatser skall förevisas på befintlig ritning. Vid projektering upprättas Kravlista/Behovsbeskrivning för kvalitetskontroll.

Projektören ska säkerställa att driftens arbetsuppgifter är praktiskt genomförbara.

Riktlinjer

Vid nybyggnation eller större ombyggnation av utemiljöer vid skolor, förskolor, äldreboende och gruppboende ska också en:

- Grov uppskattning av driftkostnader skall göras i ett tidigt skede.
- Plan för dränering och dagvattenhantering upprättas. I dagvattenplanen ska frågor behandlas som hanterar huruvida lokalt omhändertagande av dagvatten ska ske genom öppna dagvattenlösningar, infiltration, hantering genom täckdikning eller om hanteringen av dagvatten ska lösas på annat sätt.

Miljöaspekter bör vägas in vid val av material, växlighet, och utrustning. Material och varor utan miljöfarligt innehåll som har lång livslängd och kan återvinnas bör prioriteras.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.1. Lekmiljö/utrustning
---	--

1.2 Lekmiljö/utrustning

1.2.1 Allmänt

1.2.1.1 Krav

Svensk standardsamling SS-EN 1176 och SS-EN 1177 för lekplatser ska följas. Vid nybyggnation eller större renovering ska lekplatsen, alternativt del av lekplatsen, vara tillgänglighetsanpassad. Tillgänglighetskraven enligt Boverkets föreskrifter ALM 2 och HIN 3 i enlighet med PBL ska uppfyllas.

Gällande tillgänglighet ska minst en lekmodul vara fullt tillgänglig för personer med svårare funktionsnedsättning. Finns det möjlighet att sitta ner ska minst en möbel vara tillgänglighetsanpassad och det ska vara möjligt att komma intill med rullstol vid minst ett bord.

1.2.1.2 Riktlinjer

Lekmiljön på förskolegården ska utformas i enlighet med Funktionsprogram förskola Umeå kommun, till exempel:

- visa årstidsväxlingar och erbjuda lekvärden under alla årstider
- fungera för både motorisk utmaning och för sociala lekar
- planeras som helhetsmiljöer med behaglig skala, rumslighet och vegetation
- samrådas och diskuteras i samband med ny- eller större ombyggnation av lekplats

Ovan nämnda punkter gäller även för skolgårdar.

Hänsyn bör tas till miljöaspekter och allergiaspekter vid val av material, växlighet, och utrustning.

1.2.2 Utrustning

1.2.2.1 Krav

God belysning i utemiljön för trygghet och aktivitet, särskilt under mörka perioder och under vintern. God belysning förebygger skador och underlättar för personalen att ta ansvar för barnens säkerhet.

Papperskorgar ska inte planeras in på förskole- och skolgårdar, eller i utemiljön vid gruppboende och äldreboende. På gymnasieskolor kan undantag göras efter samråd med beställare.

Brunnsbetäckningar ska vara låsningsbara och kunna öppnas med spett.

Entréer med grindar och staket/barnstugestängsel ska utformas så att barn inte kan fastna med huvudet eller klämma sig. Hals- huvudmått enligt är SS-EN1176-1 4.2.7.2 och klämrisk SS-EN1176-1 4.2.6 skall följas.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.2. Lekmiljö/utrustning
---	--

Fundament för stolpar, utrustning, belysning mm. skall vara väl nedgrävda under markytan, AMA Jordschakt för belysningsfundament.

Kantsten mot gårdsytor/grönytor ska vara av nedgrävd typ. Kantsten ska varad fasad modell av granit.

Kubbsarger skall endast installeras i samråd med Umeå kommuns projektledare.

Lösa bänkar får inte ritas in på skolgårdar och förskolegårdar. På äldreboenden kan undantag göras efter samråd med beställare.

1.2.2.2 Riktlinjer

Lekutrustning bör kunna användas av många, oavsett funktionsförmåga. Exempel på lämpliga åtgärder för ökad tillgänglighet är; ledstänger, ramper, avsaknad av nivåskillnader i form av sarger/kantsten, låga trappsteg, tillräckligt breda passager, handikappsits till gungställning och bakkbord åtkomligt för rullstolsburna.

Används grindar bör passagemåttet vara 3 m för fritt utrymme för inpassage vid underhåll/snöröjning. Förskolestängsel/staket samt grindar ska ha färdig höjd 1,2 m.

1.2.3 Ytor

1.2.3.1 Krav

Vid upphöjd kant/sarg eller likande ska släpp finnas som möjliggör in och utpassage av rullstol, gäller inte sandlåda med sattsarg.

Lekredskapens fallutrymme, i enlighet med SS-EN1176-1:2017, 4.2.8.2.5- 4.2.8.6 ska framgå på ritningen.

Avståndet mellan lekredskapen ska vara större än nödvändigt fallutrymme för att medge justering på plats och underlätta montering av utrustning. Lämpligt avstånd mellan fallskyddsområden är 60 cm.

1.2.3.2 Riktlinjer

Vid val av stående kubbsarg/palissad bör det finnas tillräckligt med utrymme för fordon att passera vid snöröjning eller påfyllning av material.

Inga grusytor eller sandytor bör finnas i direkt anslutning till gummiastfalt på grund av städning/slitage.

Flis med storlek på 5–30 mm används företrädesvis framför bark som fallskyddsmaterial.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.2. Lekmiljö/utrustning
---	--

1.2.4 Material

1.2.4.1 Krav

1.2.4.2 Riktlinjer

Träslaget Robinia ska inte användas på grund av problem med sprickbildning och dålig beständighet av färg.

1.2.5 Växtlighet

1.2.5.1 Krav

Växter som kan framkalla hudbesvär, har vassa tornar och/eller- är upptagna i Giftinformationscentralens växtlista som mycket giftiga, ska inte projekteras in på eller i direkt anslutning till utemiljöer på skolor och förskolor.

1.3 Växtbäddar/jordar

1.3.1 Allmänt

Jorden ska ha en lucker struktur som bibehålls efter vattning. Jordens sammansättning skall vara sådan att urlakning minimeras.

1.3.1.1 Krav

Projektör ska tydliggöra i beskrivningstext att åtgärder under mark ska dokumenteras och redovisas löpande till fastighets projektledare. Det ska anges att avsyning och avstämning ska annonseras god tid i förväg och utföras av utsedd person av fastighet.

Till åtgärder under mark räknas;

- Analys skall tas på den levererade jorden. Analysprotokollet får endast vara tre veckor gammalt och ska redovisas så snart resultatet kommer entreprenören tillgodo.
- Avsyning av schaktbotten (görs innan påförel av jord.) Avstämning av jordkvalitet (görs innan påförel av jord i växtbädd.)
- Avsyning av slutgiltig växtbädd (jorddjup, jordkvalitet etc.)

1.3.2 Terrass/schaktbotten

1.3.2.1 Krav

Terrass ska alltid luckras ned till minst 20 cm djup. Luckring sker företrädesvis med skopa med tjältand. Efter luckring kan föreskriven jord påföras. Luckringen ska dokumenteras med foto och

redovisas till beställare. Vid täta terrasser ska det säkerställas att överskottsvatten leds bort från växtbädden t.ex. genom att föreskriva nedläggning av dränering. Syn av terrassbotten ska föreskrivas i färdig handling.

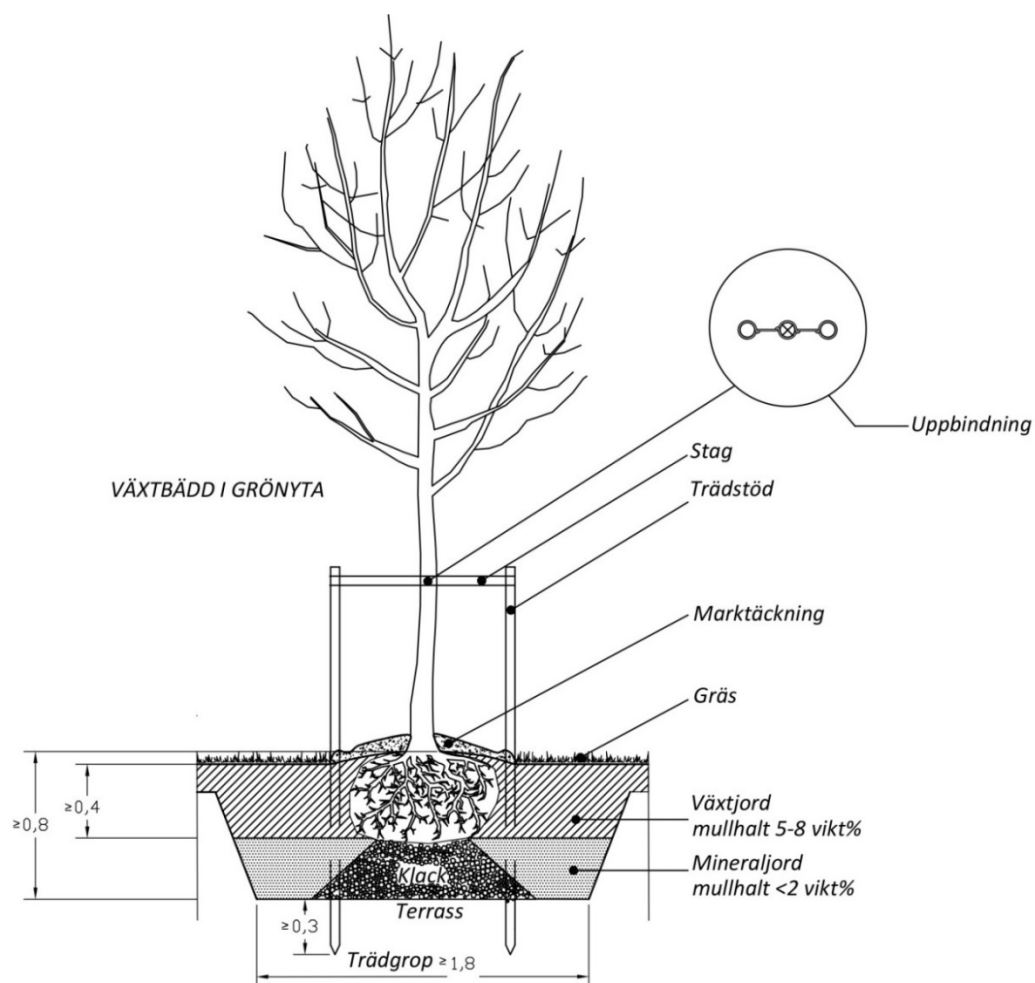
1.3.3 Jord/jordprofil

1.3.3.1 Krav

Jorden uppfylla samma allmänna krav för näringsstatus enligt AMA-anläggning. För övrigt se AMA Anläggning gällande överbyggnader för vegetationsytor.

Växtbäddens djup avgörs av vilket rotdjup de planterade växterna har enligt figur RA DCL.1111/1, RA DCL.1112/1, RA DCL.11121/1 och figur RA DCL.1122/1.

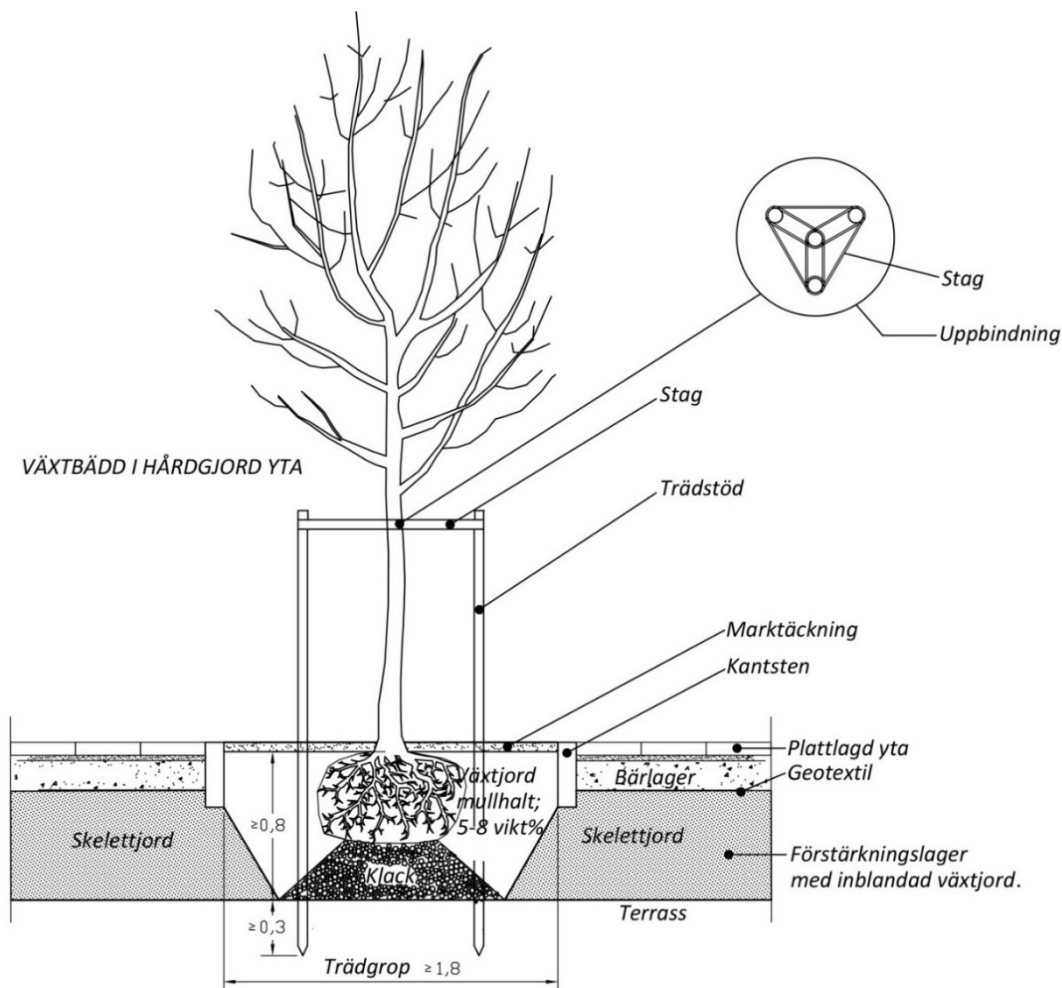
I busk- och perennplanteringar ska rotoärsfri jord användas.

Illustration. Princip för trädplantering/växtbädd i grönyta/park (med skelettjord)

<p>Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppböende</p>	<p>Avsnitt 1.2. Växtbäddar/jordar</p>
--	---

Uppbindning enligt AMA DDC.11:1 med tillägg för del av växtbädd, vid trädstorlekar med $SO \leq 18$ cm används 3 st trästolpar.

Illustration. Princip för trädplantering/växtbädd i hårdgjord yta.

Uppbindning enligt AMA DDC.11:2 med tillägg för stag och del av växtbädd

Förklaring till illustration:

Hårdgjord yta, i detta fall plattlagd yta, sättsand, storlek 0-8 mm, packas med 6 överfarter.

Bärlager-makadam, minsta fraktion 16-32 mm, packas med 6 överfarter. Ingen växtjord i detta lager, som ska vara luftigt för gasutbyte/dränering.

Geotextil-för att hindra 0-fraktioner att nå skelettjorden

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppböende	Avsnitt 1.2. Växtbäddar/jordar
---	--

Förstärkningslager med inblandad växtjord/Skelettjorden består av växtjordsinblandad makadam, minsta fraktion 32-63 mm, som packas med 6 överfarter. Skelettjorden ska sträcka sig minst 1,5 m på varje sida om trädgroparna.

1.3.4 Skelettjord

1.3.4.1 Krav

Skelettjord ska användas i miljöer där växtbäddens storlek på tillgänglig jordvolym inte är tillräcklig och markytan behöver förstärkas för att tåla marktryck från trafik. Färdigblandad skelettjord ska användas. I enlighet med Anläggnings AMA DCL.132 används växtjord E.

1.4 Träd

1.4.1 Allmänt

1.4.1.1 Krav

Aktuell lagstiftning, dels gällande biotopskydd (inkluderar skydd för alléer), kulturminneslagen och detaljplaner (som innefattar träd) ska följas.

I förfrågningsunderlag ska befintliga träd värderas ekonomiskt. Principer för värdering av träd i Umeå sker enligt internationell standard, Ekonomisk värdering av urbana träd – Alnarpsmodellen (senaste version).

1.4.1.2 Riktlinjer

Skyddsåtgärder för träd i och i direkt anslutning till arbetsområde bör upprättas i enlighet med Länsstyrelsernas text "Skydda träden vid arbete". Rotzonen skall markeras i ritning och speciella körvägar skall utpekas. Inga materialupplag får finnas i rotzonen.

1.4.2 Val av träd

1.4.2.1 Krav

Artval ska:

- Utgå från trädets medelsluthöjd och kronutbredning. Detta gäller både vid nyprojektering och vid bevarandeprioritering vid byggprojekt.
- Föreskrivas med E-märke, där det är möjligt, för att säkra hårdighet och kvalitet. För sortiment se E-plant.
- Levererade träd ska följa GRO:s kvalitetsangivelser för plantskoleväxter, senast utgiven version.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.3. Träd
---	-----------------------------

Vid artval ska träd med starkväxande rotsystem som t.ex. pil och poppel inte planteras i/vid hårdgjorda ytor och nära VA-ledningar. För solitärträd/alléträd nära körytor/ytor där snöröjning sker ska växtkvalitet anges som högstam i växtlistan.

1.4.2.2 Riktlinjer

Träd som behöver återkommande formklippning bör undvikas med tanke på höga driftkostnader. Träd som lätt drabbas av honungsdagg/löss eller har klibbiga knoppfjäll (t.ex. lind, poppel) samt frukt bärande träd bör undvikas i direkt anslutning till sittytor, körytor, parkeringsplatser, cykel- och gångvägar.

1.4.3 Placering och mått

1.4.3.1 Krav

Trädens placering i förhållande till ledningar, belysning och skyltar ska samordnas med övriga tekniker.

Trädens framtida kronutbredning ska i gatumiljö klara uppstamning med hänsyn till fri höjd över gata och g/c-bana. Fri höjd finns föreskriven i Umeå kommuns lokala ordningsföreskrifter. Detta för att medge plats för utrymmeskrävande samhällsservice som kollektivtrafik, snöröjningsfordon, sopbilar och övriga leveranser.

Eventuella/kommande problem med skugga på och från byggnader ska vägas in vid placering av träd.

Träd i hårdgjord yta ska placeras så att jordvolym per träd på minst 15 m³ kan uppnås. För växtbäddens uppbyggnad se avsnitt Växtbädd/jordar.

1.4.3.2 Riktlinjer

För att kunna uppnå sammanhängande växtbädd med minst 15 m³ jordvolym per nyplanterat träd kan skelettjord behöva användas under hårdgjorda ytor. Se även Växtbädd/jordar.

Generellt bör planterinsavståndet mellan träd vara sådant att inte träd kronorna växer in i varandra. Tätare planteringar kan dock förekomma som en gestaltungsidé.

1.4.4 Mottagningskontroll av plantskoleträd

1.4.4.1 Krav

För att säkra kvalitén på beställt växtmaterial ska en mottagningskontroll föreskrivas och utföras. Mottagning av plantskoleträd ska följa AMA Anläggning DDB.2 samt bilaga 1.1 *Checklista leveranskontroll av träd* ska därför ingå som en bilaga i färdig handling.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.3. Träd
---	-----------------------------

1.4.5 Plantering och uppbindning

1.4.5.1 Krav

För att säkerställa kvalitén på plantering ska hänvisning göras till bilaga 1.2 *Checklista plantering av träd* som därmed ska ingå som en bilaga i färdig handling.

1.4.5.2 Trädstöd

Trädstöd föreskrivs. Trädstöd ska anges enligt illustrationer: Princip för trädplantering/växtbädd i hårdgjord yta respektive grönyta/park. Se avsnitt [1.3 Växtbäddar/jordar](#). För stora trädstorlekar kan en för projektet speciellt anpassad trädstöds konstruktion krävas.

1.4.5.3 Stamskydd

Stamskydd ska föreskrivas på platser där det är stor risk att träd skadas av fordon eller vandalism i hårdgjord miljö.

1.4.5.4 Marktäckning

Markduk får ej användas. Skydd av växtbädd mot uttorkning och ogräs ska utföras enligt illustration: Princip för trädplantering/växtbädd i grönyta respektive hårdgjord yta. Se avsnitt [1.3 Växtbäddar/jordar](#).

1.4.5.5 Bevattning

För att säkerställa kvalitén på bevattning av träd vid plantering ska hänvisning göras till bilaga 1.2 *Checklista plantering av träd* som därmed ska ingå som en bilaga i färdig handling.

1.4.6 Färdigställandeskötsel

1.4.6.1 Krav

Färdigställandeskötsel av träd ska ske enligt AMA Anläggning DDD.1 och DDD.11.

Planteringsbevattning av träd ska ske enligt bilaga 1.2 *Checklista plantering av träd*.

Som bevattningsmetod föreskrivs bevattningssäckar. Efter planteringsbevattningen ska vattning utföras kontinuerligt under växtsäsong. Träden ska bevattnas genom droppbevattning så att rotklumpen ständigt hålls fuktig.

Vid bevattning med säck ska droppfunktionens funktion säkerställas, förslagsvis vid påfyllning av säck. Hålen får inte täppas igen. Säckarna vinterförvaras inomhus. Bevattningssäckar förankras till trädstöd. När bevattningssäck tas bort ska ytan närmast trädet täckas med ett tunt lager av ogräsfri mager jord för att finrötterna som sökt sig upp mot bevattningssäckarna ska få skydd.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.3. Träd
---	-----------------------------

Bevattningsmängden skall uppgå till minst 150 l per träd varannan vecka under perioden 1 maj-1 september. Hastigheten för påförsel av vatten ska anpassas så att vatten hinner absorberas av markytan. Bevattning får inte ske innan träden börjat vegetera.

Entreprenören ansvarar för att skriftligen dokumentera och avrapportera trädens fortlöpande bevattning. Rapportering ska ske vid varje byggmöte eller vid varje garatiskötselkontroll.

Dåligt dränerad växtbädd ska omedelbart påtalas för beställare.

1.5 Övrig vegetation

1.5.1 Allmänt

I övrig vegetation ingår buskar, perenner, lökväxter och gräs/äng.

Perenner ska användas i begränsad skala inne på skol- och förskolegårdar då det är ett känsligt växtmaterial som kräver mer omfattande skötsel.

1.5.2 Val och placering

1.5.2.1 Krav

Artval ska:

- utgå från att matcha artens naturliga ståndort/växtplats med de rådande förhållandena på den nya planteringsplatsen med avseende på succession och ståndortsplasticitet d.v.s. temperatur, solinstrålning, vind-/markförhållanden med tillgång till vatten, näring och eventuella föroreningar
- utgå från växternas slutgiltiga medelsluthöjd och utbredning
- föreskrivas i första hand som E-märkt för att säkra hårdighet och kvalitet
- levererade växter ska följa GRO:s kvalitetsangivelser för plantskoleväxter, senaste upplagan.

Föreskriven art-/sort- och kvalitet som är viktig för gestaltningsidén eller för funktionen ska stämmas av mot plantskolemarknadens utbud och kvantitet.

Växter som kan framkalla hudbesvär, har vassa tornar och-/eller växter upptagna i Giftinformationscentralens växtlista som; mycket giftiga (se hemsida; Giftinformationscentralens växtlista) ska inte projekteras in på eller i direkt anslutning till lekplatser, förskolor, skolor och gruppboenden.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.4. Övrig vegetation
---	---

1.5.3 Mottagningskontroll

För att säkra kvalitén på beställt växtmaterial ska mottagningskontroll föreskrivas, utföras och dokumenteras.

1.5.4 Plantering och uppbindning

Vid plantering av övrig vegetation ska AMA Anläggning följas, senaste upplagan.

1.5.5 För buskar gäller särskilt:

1.5.5.1 Krav

Växtmaterial på skol- och förskolegårdar ska vara robust, hållbart och tåla hårt slitage. Buskar ska inte projekteras där snöupplag/plogvallar kan komma att läggas.

1.5.5.2 Riktlinjer

Planteringar/vegetationsytor bör undvikas i direkt anslutning till entréer med grindar för att säkerställa framkomlighet vid ut- och inpassage med fordon.

Buskage som behöver återkommande formklippning bör undvikas med tanke på höga driftkostnader. Men kan få förekomma om de anses viktiga för gestaltningen.

1.5.6 För Perenner gäller särskilt:

1.5.6.1 Krav

Perenner kan projekteras i ytor där en högre skötselnivå kan argumenteras som t.ex. i entréer belägna utanför förskolegårdar. På skolor bör perenner endast föreskrivas på gymnasieskolors utemiljö. Perenner kan med fördel projekteras på utemiljön vid äldreboenden och gruppboenden.

1.5.6.2 Riktlinjer

Vid perennplantering under träd bör plantering ske i samband med trädplanteringen eftersom rotklumpen/rötterna på ett befintligt träd gör det svårt för perennerna att ta plats och att etablera sig. En radie närmast trädet på minst 40 cm bör inte planteras med perenner av samma anledning.

1.5.7 För gräs gäller särskilt:

1.5.7.1 Krav

Gräsytor ska anpassas till maskinell skötsel d.v.s. att det ska vara stora sammanhängande ytor som är lätt att komma åt med större maskiner så långt det är möjligt.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.4. Övrig vegetation
---	---

Släntlutning för gräsytor med lutning $\geq 1:3$ medför arbetsmiljöproblem och ska undvikas.

1.5.8 För grästorv gäller särskilt:

1.5.8.1 Krav

Torvläggning (färdigrullat gräs) ska främst föreskrivas på ytor där högintensiv användning sker och där man inte kan begränsa beträdande av ytan under utläggningsarbete och etableringstid. Grästyp ska dokumenteras.

Torv ska fuktighetshållas under utläggningsarbete och vid mellanlagring.

Underlaget ska vid utläggning vara jämnt och hårt packat för att ytan ska etablera sig snabbare och lättare samt för att underlätta för skötsel.

1.5.8.2 Färdigställandeskötsel

Krav

Gräsklippning, slätter av gräsyta/ grästorv

Första klippningen kan ske när grästorven rotat sig. Känn efter om den rotat sig genom att efter 2-3 veckor försiktigt dra i gräset. Sitter det då fast i jorden så har rötterna börjat tränga ner i jorden. Klipphöjd 4-8 cm.

Vattning av gräsyta

Vattning av grästorv:

Efter en anläggning av gräsmattan påbörja vattningen snarast. Vänta inte till nästa dag.

Regelbunden vattning är viktig för etableringen av den nya gräsmattan. Under den första veckan, håll gräsmattan och jorden riktigt fuktig hela tiden. Vattningstiden under första veckan är ca 1-3 timmar om dagen, beroende på väderlek. Om marken börjar bli för mjuk, håll upp en dag, och vid regn likaså.

Under andra veckan, skär ner tiden till ca 1 timme per dag. När 3 veckor har passerat så är den färdiga gräsmattan med största sannolikhet etablerad, och vattningen kan återgå till det normala, ca 1-2 ggr/ vecka.

Entreprenören ansvarar för att dokumentera och avrapportera grästorvens fortlöpande bevattning. Rapportering ska ske vid varje byggmöte.

1.5.9 För lökar, knölar och rhizomer gäller särskilt:

1.5.9.1 Riktlinjer

Vid nyplantering sätts lökväxter med fördel i anslutning till träd, buskage eller planteringar.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.4. Övrig vegetation
---	---

Lök bör sättas i grupper och på djup i förhållande till valda lökarter.

1.6 Vård- och omsorgsboende och gruppboende – kvaliteter och funktioner

1.6.1 Allmänt

Utemiljön vid vård- och omsorgsboenden och gruppboenden har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Att ha nära till en trygg utemiljö som är lätt att komma till och stimulerande på olika sätt, ska ingå som en naturlig del av vardagen. Tillgänglighetsaspekter skall särskilt beaktas vid utformning av utemiljön.

Varsam och inspirerande utformning kännetecknar en god utemiljö vid vård- och omsorgsboenden och särskilda boenden. Nedan presenteras kvaliteter och funktioner som är viktiga att tänka på vid planering och projektering:

1. Varsam utformning

Trygghet och tillgänglighet

- Tydliggör gränsen mellan boendets utemiljö och området utanför med ett staket.
- En trygg utemiljö är tillgänglig och säker. Undvik slutna och mörka rum.
- Överblickbar utemiljö som tydligt visar var man kan ta sig fram.
- Kanter som tydligt visar var planteringar börjar och gångvägar slutar.
- Utemiljön ska innehålla platser som är skyddade från olika väderförhållanden. Det ska finnas platser i sol och skugga samt vindskyddade platser.
- Ryggstöd och armstöd på sittbänkar. Tillräckligt tunga möbler så att de äldre kan stödja sig på dem. Flera typer av stabila möbler i olika material med tydliga färger.
- Kraftiga ledare och räcken ger trygghet för äldre personer.
- Färgsättning av material och gångytor underlättar valet av väg.

Lugn och igenkännande

- Utemiljön/trädgården och vatteninslag är i sig lugnande element.
- Ljusa färger kan upplevas mer lugnande medan starka färger kan upplevas mer stressande.
- Orienteringspunkter av igenkännande element underlättar för äldre att uppfatta rummet.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.5. Vård- och omsorgsboende och gruppboende
---	--

- Ett tydligt vägsystem där gångarna möts och utmärkande entréer gör att de boende lättare kan känna igen sig.
- Platser med olika karaktär kan förbättra orienterbarheten.
- Avskildhet ger lugn. Vara ifred i en berså.

2. Inspirerande utformning

Aktivitet

- En variation av möjliga utomhusaktiviteter i utemiljön ger möjlighet att välja och göra det man vill.
- Promenadslingor med sittbänkar som inbjuder till enkla aktiviteter som promenader, sitta i solen och läsa.
- Träningsmöjligheter som redskap, gångbarr och balansträning i en avskild del i utemiljön.
- Underlag i olika material ger varierande träning. Gårdsgrus och gräs är svårare underlag för äldre att ta sig fram på men ger balansträning. Trappsteg kan fungera som balansträning. Kraftiga ledare är viktigt för att undvika risker för en olycka.
- Bör finnas utrymme för att fira högtider eller ha olika aktiviteter utomhus. Plats för möbler, en grill, en boulebana.
- Djur skapar sinnesstimulans, fågelholkar placeras i ögonhöjd, fågelbad i rabatter.

Stimulans

- De äldre får sinnesstimulans i utemiljön genom lukt, hörsel, syn och känsel. Rabatter med doftande växter, värmande sol, ljudet av vatten och kvittret från fåglar.
- Växter med olika strukturer, färger, former och dofter som är nära de boende. Planeringsbäddar i olika höjder lätta att nå för rullstolsburna. Kunna plocka frukt från träden och bär från bärbuskar. Upphöjda bäddar med kryddväxter. Kompost insmord med tjära för doft. Barkbelagda stiga skapar skogskänsla. Vårblommande lökar och rabatter i tilltalande färgskalor.

Omgivning

- Utemiljön väcker minnen hos de boende och hjälper dem att relatera till sitt förflutna. Trädgården är viktig och kan ge återkoppling till tidigare upplevelser och erfarenheter av naturen. Bekanta växter som skapar en igenkännande miljö kan vara klassiska växter som syrener, rosor, löjtnantshjärta och lavendel.

Kapitel 1. Utemiljö – skola, förskola, äldreboende, gruppboende	Avsnitt 1.5. Vård- och omsorgsboende och gruppboende
---	--

- Växterna hjälper till med att uppfatta årstidernas växlingar som även kan väcka minnen. Vårblommande lökar, som tulpan och vitsippor, sommarblommande örter och buskar med höstfärg. Plats för julgran och midsommarstång.
- En kolonistuga med gamla saker och möbler kan väcka minnen och diskussioner.

Samvaro

- Utemiljön ger möjligheter för social samvaro med anhöriga, personal, boende och besökare. Det bör finnas flera platser för möten i såväl stora som mindre grupper. Detta kan skapas genom att dela upp utemiljön i skilda rum med tillgång till sol och skugga.
- Det bör finnas plats för olika sittmöjligheter, stolar och bänkar som går att flytta runt där en scen eller ett lusthus kan vara målpunkt för olika aktiviteter.
- En större uteplats med skärmtak mot trädgården där man kan vistas under större delen av året för samvaro och fest.

Dokument, mallar och bilagor

Du hittar detta dokument, bilagor och lokalfunktionsprogram på Umeå kommuns
webbplats: www.umea.se/tekniskaanvisningar

Umeå kommun Fastighet

Besöksadress: Skolgatan 31 A

Postadress: 901 84 Umeå

090-16 10 00

fastighet@umea.se

www.umea.se/tekniskaanvisningar